

izm. i dop., prinyatymi na resp. referendumakh 24 noyabrya 1996 g. i 17 oktyabrya 2004 g. // KonsultantPlyus. Belarus'. / ООО «YurSpektr», Nats. tsentr pravovoy. inform. Resp. Belarus'. Minsk, 2020. [in Russ.]

9. O transplantatsii organov i tkaney cheloveka [On transplantation of human organs and tissues]: Zakon Resp. Belarus', 04 marta 1997 g., № 28-Z : v red. Zakona ot 18.06.2019 g. // KonsultantPlyus. Belarus' / ООО «YurSpektr», Nats. tsentr pravovoy inform. Resp. Belarus'. Minsk, 2020. [in Russ.]

10. Sarkisova, E.A. (2020) Postateynyy kommentariy k Ugolovnomu kodeksu Respubliki Belarus'. Osobennaya chast'. Razdel VII. Prestupleniya protiv cheloveka. Glava 19. Prestupleniya protiv zhizni i zdorov'ya (stat'i 147 – 165) [Article commentary on the Criminal Code of the Republic of Belarus. The special part. Section VII. Crimes against humans. Chapter 19. Crimes against life and health (Articles 147 - 165)] // KonsultantPlyus. Belarus' / ООО «YurSpektr», Nats. tsentr pravovoy inform. Resp. Belarus'. Minsk. [in Russ.]

SUMMARY

Kovalchuk A. V., Dukhovnik Yu. Ye. Violation of the transplantation procedure: issues of improvement of criminal legislation of the Republic of Belarus. The article deals with the study of the peculiarities of criminal law norms enshrined in Art. 164 of the Criminal Code of the Republic of Belarus further and the formulation on this basis of ways to improve them.

Transplantation is an important area of medical activity, which allows overcoming serious human diseases. Criminal law norms play an important preventive role to minimize violations in the field of organ and tissue transplantation. In the Republic of Belarus, Article 164 of the Criminal Code establishes liability for violation of the procedure for transplantation.

The analysis of the signs of this crime allowed to determine their problematic aspects. The authors conducted the research of this crime, based on the signs of Corpus delicti. Based on law enforcement practice and various scientific views of scientists, the ways of improving the criminal legislation of the Republic of Belarus, which establishes liability in the field of violation of the transplantation procedure, are proposed.

The authors' proposals to amend article 164 of the Criminal Code of Belarus pursue the aim to overcome situations of legal uncertainty and to prevent errors in law enforcement practice. So, as a result of the research, it is proposed to amend the title of article 164 of the Criminal Code of Belarus and its disposition. The objective aspect of crime and the subject of the crime as signs of corpus delicti are proposed to change.

During the research, the differences between the criminal and blanket legislation to which he refers were established, in connection with which, ways to overcome them are proposed.

Keywords: violation of the procedure, medical care, transplantation, donor, recipient, criminal legislation, criminal liability.

УДК 343.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-140-147

Медицький І. Б. ©

кандидат юридичних наук, доцент
(Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаніка)

НАСЛІДКИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Обґрунтовано необхідність активізації кримінологічного пізнання фундаментальної проблеми наслідків злочинності. Сформульовано визначення матеріальних та нематеріальних наслідків злочинності. На підставі положень кримінологічної науки, юридичної психології, медицини, із врахуванням даних кримінальної статистики здійснено аналіз матеріальних та нематеріальних наслідків сексуального насильства. Наголошується на тому, що наслідки сексуального насильства, їх параметри, рівні прояву, адресати спричинення, «ціна» та інші моменти підлягають обов'язковому врахуванню під час розробки превентивного впливу на злочинність.

Ключові слова: злочинність, наслідки злочинності, «ціна» злочинності, форми прояву, фізична шкода, моральна шкода, страждання.

© Медицький І. Б., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6720-6658>

ibm78@ukr.net

Постановка проблеми. Сучасні кримінальні реалії питання безпеки суспільства від злочинності перетворюють у пріоритетну соціальну проблему, що вимагає прийняття кардинальних правоохоронних рішень. Для створення адекватної сучасному стану злочинності системи кримінологічної безпеки потрібно виявити справжній актуальний стан злочинності та її проявів без ідеологічних, статистичних та іншого прикрашання, щоб визначити реальні і потенційні загрози на всіх рівнях державної влади, для всіх верств населення, у всіх сферах суспільних відносин та для кожної території [8, с. 194].

Розробки проблематики наслідків злочинності характерні фрагментарністю та розпорошеністю матеріалу; важливість включення вказаної категорії саме до основних, а не додаткових параметрів усвідомлюється та обґрунтовується далеко не всіма вченими; спеціальна література не має таких украй необхідних напрацювань стосовно методології та конкретних методик розрахунку всіх тих змін, які детермінує для людини, суспільства, держави злочинність фактом свого існування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Загальну оцінку наслідків/ціни злочинності можна простежити у працях Афанасьєвої О. Р., Бабаєва М. М., Голіни В. В., Головкина Б. М., Долотова Р. О., Жалинського А. Е., Закалюка А. П., Литвака О. М., Литвинова О. М., Шакуна В. І. та ін. Проте залишаються й надалі актуальними комплексні, системні дослідження проблематики сексуального насильства в контексті оцінки його наслідків, з яких нематеріальні під час з'ясування вимагають особливої складності.

Мета статті: аналіз матеріальних і нематеріальних наслідків сексуального насильства.

Виклад основного матеріалу. Матеріальні наслідки злочинності можна визначити як генеровані злочинністю для особистості, суспільства, держави наслідки уречевленого характеру (втіленого у матеріальній, конкретній формі), проявом яких є фізична шкода для життя і здоров'я людини, а також економічна шкода у безпосередньому її грошовому чи предметному еквіваленті. У контексті матеріальних наслідків сексуального насильства ними обґрунтовано вважати різні форми спричинення фізичного насильства, матеріалізованих у наслідках: смерті, порушенні анатомічної цілісності та фізіологічної функції органів і тканин людини; а також втрати економічного характеру, пов'язані із тимчасовим чи постійним вибуттям особистості із сфери соціальних відносин та (або) відповідною реакцією державних чи громадських інститутів на подію злочину.

Соціологічні дослідження статевої злочинності активізувалися після підписання Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) та обґрунтування необхідності її ратифікації. 35 % жінок в усьому світі зазнали певного прояву фізичного або сексуального насильства з боку інтимного партнера або іншої особи; у 2015 році майже 120 млн дівчат-підлітків (15–19 років) у всьому світі бодай раз зазнавали сексуального насильства або інших форм примусу до сексу; 87 % усіх випадків сексуального насильства чинять знайомі, 47 % – друзі або партнери [7, с. 24]. Згідно з Концепцією Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року щороку від насильства в Україні страждає майже 100 тис. осіб (90 відсотків з яких – жінки). За даними опитування громадської думки «Насильство щодо дітей в Україні», проведеним у 2014–2015 роках Київським міжнародним інститутом соціології, хоча б одного з видів насильства (фізичного, сексуального, психологічного, економічного) зазнавали 65 % дітей віком від 12 до 17 років і 89 % осіб віком від 18 років [9].

Застосування насильства (як фізичного, так і психологічного) у процесі вчинення відповідних деліктів є обов'язковим конструктом для великої частини з них, про що відзначають науковці – дослідники цієї проблеми. Наприклад, звертаючи увагу на кримінологічний аспект зґвалтувань, Кисельов І. О. зазначає, що у 47 % винні особи застосовують погрози, серед яких провідне місце посідають погроза вбивством і заподіяння серйозних (тяжких) тілесних ушкоджень. У 42 % випадків винним застосовувалося обмеження рухів жертви. Водночас найбільш поширеним видом насильства залишається заподіяння тілесних ушкоджень, яким саме долається психологічний і фізичний опір жертви. У 67 % випадків вчинення зґвалтування потерпілі зазнали тілесних ушкоджень. 43 % випадків характеризуються заподіянням жертві легких тілесних ушкоджень, 20 % – заподіянням подряпин, синців, саден тощо. Приблизно у 2 % випадків заподіюються середньої тяжкості та важкі тілесні ушкодження [6, с. 115].

Вказане знаходить своє підтвердження та конкретизацію і в статистичних даних наступних років. Згідно із звітністю судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, у 2014 році 75,4 % потерпілим від згвалтування особам була завдана шкода здоров'ю, у 2015 році – 70 %, у 2016 році – 81,2 %, у 2017 р. – 80,4 %, у 2018 р. – 85 % [4]:

Рік	Види злочинів	Кількість фізичних осіб, яким заподіяно шкоди				
		усього	з них жінок	життю	Здоров'ю	матеріальної та моральної шкоди/сума, грн
2014*	Згвалтування (ст. 152 ККУ)	138	138	-	104	34 / 611 249
2015	Згвалтування (ст. 152 ККУ)	130	124	1	91	38 / 1 743 737
2016	Згвалтування (ст. 152 ККУ)	117	117	-	95	22 / 219 680
2017	Згвалтування (ст. 152 ККУ)	102	101	-	82	19 / 1 271 723
2018* *	Згвалтування (ст. 152 ККУ)	93	91	-	79	14 / 1 505 024
	Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (Сексуальне насильство) (ст.153 ККУ)	551	337	-	45	6 / 678 000
	Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (16-річного віку) (ст. 155 ККУ)	8	8		7	1 / ----
	Розбещення неповнолітніх (ст. 156 ККУ)	44	34		22	22/ 230 000

* Виділення окремим рядком інформації про потерпілих за ст. 153, 155, 156 КК України у статистичній звітності ДСА України розпочате з 2018 р.
** Окремим рядком інформація за ст. 154 КК України у статистичній звітності ДСА України не виділяється.

Привертає увагу вкрай низький відсоток встановлення фактів спричинення матеріальної чи моральної шкоди щодо загальної кількості потерпілих від статевих злочинів (унаслідок заявлених у рамках кримінального провадження позовів – *І.М.*): у 2014 році цей відсоток становив 24,6 %, у 2015 році – 29,2 %, у 2016 році – 18,8 %, у 2017 році – 18,6 %, у 2018 році – 15 % по згвалтуваннях, 11,7 % по сексуальному насильству, 12,5 % по статевих відносинах з особою, яка не досягла 16-річного віку та 50 % по розбещенню неповнолітніх.

Фахівцями Українського центру соціальних реформ та Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України здійснене масштабне комплексне дослідження економічних наслідків насильства щодо жінок в Україні, за наслідками якого виділені такі їх різновиди:

➤ *втрачений макроекономічний продукт* (передчасні смерті внаслідок гендерно зумовленого насильства; втрати ВВП внаслідок тимчасової та стійкої непрацездатності жертв насильства; видатки на виплати пенсій по інвалідності; економічні втрати внаслідок зниженої працездатності постраждалих, яка впливає на виконання повсякденної домашньої роботи). Згідно з виконаними розрахунками, сукупні втрати макроекономічного продукту внаслідок насильства щодо жінок у 2015 році становили 3 869 645 дол. США;

➤ *вартість послуг, пов'язаних із реагуванням на факти насильства щодо жінок та наданням підтримки постраждалим* (визначення потреби у медичних послугах; витрати на реагування правоохоронних органів на випадки гендерно зумовленого насильства; надання соціальних послуг постраждалим від домашнього насильства та фінансування системи спеціалізованих заходів із попередження насильства щодо жінок). Відповідно, вартість послуг системи охорони здоров'я, якими мали скористатися постраждалі у 2015 році від насильства жінки, становила 2 999 038 дол. США; сукупні видатки, пов'язані з реагуванням правоохоронних органів і системи правосуддя на ген-

дерно зумовлене насильство, могли сягати у 2015 році до 10 141 187 дол. США; сукупна вартість надання соціальних послуг для жінок, які постраждали від домашнього та гендерно зумовленого насильства, становила у 2015 році 745 936 дол. США;

➤ *персональні витрати жінок, які постраждали від гендерно зумовленого насильства* (втрата особистого майна або доходу; вартість послуг, пов'язаних із подоланням наслідків насильства або розірванням стосунків із кривдником та переїздом на нове місце проживання). Обсяги особистих витрат жінок, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, можуть становити до 190 033 398 дол. США на рік у масштабах всієї країни [2, с. 85–89].

1. Щодо нематеріальних наслідків злочинності загалом, так і сексуального насильства зокрема науковці цілком слушно зазначають про складність їх визначення. Проте Афанасьєва О. Р. наголошує, що нематеріальна шкода від насильницької злочинності є такою ж реальною, як і матеріальна. Заподіяна нематеріальними наслідками шкода, порівняно із матеріальною, посилюється тим, що перша за своєю природою є невідною. Душевні потрясіння, стреси тощо залишають свій слід надовго, оскільки мова йде про внутрішні, суто особистісні переживання [1, с. 209].

2. Чинне законодавство, практика правозастосування, наукова література містять у своєму лексиконі чимало термінів, що позначають ті негативні для особи наслідки реалізованої щодо неї протиправної поведінки, які носять неуречевлений характер: «біль», «страждання», «стрес», «моральна шкода», «переживання», «погіршення якості життя» тощо.

3. ЦК України (ст. 23) оперує категорією «моральна шкода», ототожнюючи її з: 1) фізичним болем та стражданнями, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) душевними стражданнями, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) душевними стражданнями, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 4) приниженням честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи. КК України послуговується термінами «психологічні» та «моральні страждання», пов'язуючи їх конститутивно із ознаками складів злочинів «Домашнє насильство» (ст. 126¹) та «Катування» (ст. 127). Спричинення кримінальним правопорушенням моральної шкоди, нарівні з фізичною або майновою шкодою, дає підстави для визнання фізичної особи потерпілим у кримінальному провадженні. Потерпілим також може бути юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди (ч. 1 ст. 55 КПК України). Проте Кримінальний процесуальний закон не містить розуміння «моральної шкоди», залишаючи це питання на розсуд правозастосувача.

4. У постанові Пленуму ВСУ від 31.03.1995 р. №4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» моральна шкода трактується як втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Завдання психічних чи моральних страждань (шляхом згнєблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) є характерною особливістю умисного вбивства з особливою жорстокістю (п. 8 постанови Пленуму ВСУ від 07.02.2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи»).

5. Розглядаючи справи у порядку кримінального судочинства, суди вказують на спричинення потерпілим психологічних/моральних/душевних страждань, а саме: «погіршення якості життя, що виразилось у втраті енергійності, втомі, фізичному дискомфорті, втраті повноцінного сну та відпочинку, у тому числі втраті самооцінки, позитивних емоцій та негативних переживаннях» (справа №596/1415/19); «погіршення якості життя, що виразилось в емоційній напрузі, підвищеній ситуативній та особистісній тривожності, невпевненості, відчутті ізольованості та підвищеній сензитивності» (справа №725/6121/19); «приниження, що викликало у потерпілого побоювання за свою безпеку, емоційна невпевненість, нездатність захистити себе, шкода психічному здоров'ю, що виразилось у формі пониженні самооцінки, втрати позитивних емоцій, безсоння тощо» (справа №306/1873/19).

6. Характеризуючи нематеріальні наслідки злочинності, ми ведемо розмову про генеровані злочинністю для особистості, суспільства, держави наслідки неуречевленого характеру, формами прояву яких є спричинення психічної (моральної) шкоди індивідам,

а також немайнової шкоди юридичним особам публічного та приватного права, інститутам громадянського суспільства, державі. На індивідуальному рівні різновидом їх прояву є посттравматичні й душевні розлади потерпілих від злочинів фізичних осіб.

7. У медицині та психології оперують поняттям посттравматичного стресового розладу (ПТСР) – запізнілої і/або затяжної реакції на стресову подію або ситуацію (короткочасну або тривалу) виключно загрозливого або катастрофічного характеру, які в принципі можуть викликати загальний дистрес майже у будь-якої людини (природні або штучні катастрофи, бойові дії, нещасні випадки, випадкова присутність на місці насильницької смерті інших, у жертви катувань, тероризму, згвалтування або іншого злочину). ПТСР розвивається у 20–25 % людей, що піддалися стресовій дії, але ще зберегли своє фізичне здоров'я; серед поранених поширеність цих порушень – близько 40 %. Загалом прояви ПТСР спостерігаються у 1–3 % всього населення (у жінок приблизно в 1,5 раза частіше), а окремі компоненти цього розладу – у 5–15 % населення [5].

Найбільш психотравмуючі наслідки (після злочинних посягань на життя) обґрунтовано стосуються потерпілих від сексуального насильства осіб. За даними Шаповалової Н. О., в переважній більшості підлітків, які зазнали сексуального насильства, розвиваються різні форми розладу поведінки. У більшості жінок (57±3 %), які зазнали сексуального насильства в дитинстві або підлітковому віці, порушується формування особистості, і в них наявні специфічні розлади особистості: демонстративний (37±5 %), дисоціальний (29±5 %), рідше шизоїдний, ананкастний, тривожний, залежний, в окремих випадках – параноїчний. Найпоширеніший наслідок сексуального насильства, що виникає у всіх потерпілих – порушення сексуального здоров'я, яке проявляється в первинних формах сексуальної дисфункції і сексуальної дезадаптації. Серед форм сексуальної дисфункції найчастіші – невроз очікування неудачі (20±3 %) та коїтофобія (12±5 %) [13, с. 11–12].

Практично всі жертви розглянутих Зайцевим О. О. випадків сексуального насильства (74 особи) перенесли гостру реакцію на стрес – 14,18 % або хворіли на посттравматичний стресовий розлад – 73,53 % [3, с. 3–4].

У контексті юридико-психологічної характеристики згвалтування Шмерецький Є. Є. констатує настання у більшості жертв, окрім суто фізіологічних, і наслідків психічного характеру (патопсихологічного чи психіатричного). За результатами обстеження згвалтованих жінок, у 41 % з них зафіксований страх повторного насильства, у 40 % – невротичного забарвлення, у 32 % – психосоматичні розлади. Приблизно у 1/9 частини жертв виникає комплекс специфічних емоційних розладів (the care trauma syndrome, травматичний синдром згвалтування), що є різновидом посттравматичного стресового розладу. Жертвам згвалтувань притаманні такі довготривалі прояви ПТСР, як симптоми вторгнення (нав'язливі думки, згадки, сновидіння, чуттєві образи), уникання, фізіологічної збудливості, тривожності й депресії, а також психологічні проблеми, пов'язані з ними. Наявні деструктивні психологічні й поведінкові механізми, спрямовані на «перепроживання» травматичного досвіду й зменшення його впливу, як-от проституція, зміна сексуальної орієнтації (найчастіше у формі активної гомосексуальності), парасуїцидальна поведінка й вживання психоактивних речовин. Вони загострюються внаслідок впливу на жертву комплексу несприятливих зовнішніх і внутрішніх чинників (пережитого сексуального насильства, відсутності сімейної підтримки, дисфункціональності сім'ї, реакції самообвинування) [14, с. 125, 131]. Автор цілком слушно зазначає, що адекватне оцінювання наслідків сексуального насильства необхідне й для прогнозування ймовірності розвитку посттравматичного стресового розладу й травматичного синдрому згвалтування, для розробки необхідних у цих випадках спеціальних профілактичних і реабілітаційних програм.

Висновки. Отримання об'єктивних та актуальних даних про кримінальну практику сексуального насильства в Україні є першочерговою умовою формування інформаційного базису для соціально-правової оцінки ступеня актуальності боротьби з цим різновидом злочинності. Незважаючи на неповноту та суперечливість даних офіційної статистики, високу латентність виявлення та фіксації посттравматичних і душевних розладів потерпілих від сексуального насильства осіб (як безпосередньо, так і внаслідок «рикошетного» кримінального впливу), відсутність дієвих алгоритмів обчислення їх «ціни», збір цієї кримінологічно значущої інформації сприятиме розробці та подальшій реалізації ефективних програм протидії криміналітету.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва О. Р. Теоретические основы криминологического исследования и минимизации социальных последствий насильственной преступности : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Москва, 2014. 450 с. URL : <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/teoreticheskie-osnovy-kriminologicheskogo-issledovaniya-i-minimizacii-socialnyh.html> (дата звернення: 01.02.2020).
2. Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні. UNFPA. Український центр соціальних реформ. 2017. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Економічні%20наслідки%20насильства_2017_1.pdf (дата звернення: 13.08.2019).
3. Зайцев О. О. Психічна патологія в осіб молодого віку, які скоїли сексуальні злочини (діагностика, клініка, лікування та профілактика) : автореф. дис. ... д-ра мед. наук : 14.01.16 / Укр. НДІ соц. і суд. психіатрії та наркології. Київ, 2005. 28 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 02.02.2020).
4. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження (2014–2018 роки). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 01.02.2020).
5. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241343.pdf> (дата звернення: 25.11.2019).
6. Кисельов І. О. Особливості вчинення зґвалтувань: криминологічний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2016. № 19. С. 113–116.
7. Мартинишин Г. Я. Статева недоторканість як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні : дис. ... д-ра філос., канд. юрид. наук : 12.00.08. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/naukova%20diyalnist/dorobok_zdobuvachiv/martynyshyn_d.pdf (дата звернення: 13.08.2019).
8. Мозоль С. А. Цілі та принципи забезпечення криминологічної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Серія : Право. Вип. 41. Т. 3. С. 191–194.
9. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-p> (дата звернення: 03.02.2020).
10. Сергєєва Т. В. Категорія наслідків злочину в кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Київ, 2015. 15 с.
11. Харченко В. Б. Визначення істотної шкоди та тяжких наслідків за новою редакцією примітки до ст. 364 КК України. *Форум права*. 2015. № 2. С. 169–176.
12. Шаповалова Н. О. Психопатологічні розлади у жінок, які зазнали сексуального насильства в дитячому та підлітковому віці, та їх психотерапевтична корекція : автореф. дис. ... канд. мед. наук : 14.01.16 / Укр. НДІ соц. і суд. психіатрії та наркології. Київ, 2007. 16 с.
13. Шмерецький Є. Є. Юридико-психологічна характеристика зґвалтування : дис. ... д-ра філос., канд. юрид. наук : 19.00.06 Київ, 2018. 222 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4635/1/Дис.%20Шмерецький%20ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА%20ХАРАКТЕРИСТИКА%20ЗґВАЛТУВАННЯ.pdf> (дата звернення: 19.08.2019).

Надійшла до редакції 05.02.2020

References

1. Afanas'yeva, O. R. (2014) *Teoretycheskiye osnovy kryminologicheskogo yssledovaniya y mynymyzatsyy sotsyal'nykh posledstvyu nasyt'stvennoy prestupnosti* [Theoretical bases of criminological research and minimization of social consequences of violent crime] : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.08. Moskva. 450 s. URL : <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/teoreticheskie-osnovy-kriminologicheskogo-issledovaniya-i-minimizacii-socialnyh.html> (data zvernennya: 01.02.2020). [in Russ.].
2. *Ekonomichni naslidky nasyt'stva shchodo zhinok v Ukraini*. UNFPA. Ukrayins'kyu tsentr sotsial'nykh reform. 2017. [The economic consequences of violence against women in Ukraine. UNFPA. Ukrainian Center for Social Reform. 2017]. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Економічні%20наслідки%20насыт'ства_2017_1.pdf (data zvernennya: 13.08.2019). [in Ukr.].
3. Zaytsev, O. O. (2005) *Psykhichna patolohiya v osib molodoho viku, yaki skoyily seksual'ni zlochyny (diahnostyka, klinika, likuvannya ta profilaktyka)* [Mental pathology in young people who have committed sexual offenses (diagnosis, clinic, treatment and prevention)] : avtoref. dys. ... d-ra med. nauk : 14.01.16 / Ukr. NDI sots. i sud. psykhiiatriyi ta narkolohiyi. Kyiv. 28 s. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (data zvernennya: 02.02.2020). [in Ukr.].
4. *Zvit sudiv pershoyi instantsiyi pro roz'hlyad materialiv kryminal'noho provadzhennya (2014–2018 roky)*. [Report of the courts of first instance on the review of the criminal proceedings (2014–2018)]. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (data zvernennya: 01.02.2020). [in Ukr.].
5. Zlyvkov V. L. & Lukoms'ka S. O. & Fedan O. V. (2016) *Psykhodiahnostyka osobystosti u kryzovykh zhyttyevykh sytuatsiyakh*. [Psychodiagnosis of personality in crisis situations]. Kyiv : Ped-

hohichna dumka. 219 s. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241343.pdf> (data zvernennya: 25.11.2019). [in Ukr.].

6. Kysel'ov I. O. (2016) Osoblyvosti vchynennya zgvaltuvan': kryminolohichnyy aspekt. [Features of rape: criminological aspect]. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : Yurysprudentsiya. 2016. № 19. S. 113–116. [in Ukr.].

7. Martynshyn, H. YA. Stateva nedotorkanist' yak ob'yeht kryminal'no-pravovoyi okhorony v Ukraini [Sexual immunity as an object of criminal defense in Ukraine] : dys. ... d-ra filos., kand. yuryd. nauk : 12.00.08. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/naukova%20diyalnist/dorobok_zdobuvachiv/martynshyn_d.pdf (data zvernennya: 13.08.2019). [in Ukr.].

8. Mozol', S. A. (2016) Tsili ta pryntsyipy zabezpechennya kryminolohichnoyi bezpeky. [Objectives and principles of criminological security]. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Pravo. Vyp. 41. T. 3. S. 191–194. [in Ukr.].

9. Pro skhvalennya Kontseptsiyi Derzhavnoyi sotsial'noyi prohramy zapobihannya ta protydyiy domashn'omu nasyt'stvu ta nasyt'stvu za oznakoyu stati na period do 2023 roku : Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.10.2018 r. № 728-r. [On approval of the Concept of the State Social Program for Prevention and Counteraction to Domestic and Sex-Based Violence for the Period up to 2023: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 10.10.2018 No. 728-p.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-r> (data zvernennya: 03.02.2020). [in Ukr.].

10. Serhyeyeva, T. V. (2015) Katehoriya naslidkiv zlochynu v kryminal'nomu pravi Ukrainy [Category of consequences of crime in criminal law of Ukraine] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». Kyiv. 15 s. [in Ukr.].

11. Kharchenko, V. B. (2015) Vyznachennya istotnoyi shkody ta tyazhkykh naslidkiv za novoyu redaktsiyeyu pryमितky do st. 364 KK Ukrainy. [Determination of substantial damage and grave consequences under the new edition of the note to Art. 364 of the Criminal Code of Ukraine]. Forum prava. № 2. S. 169–176. [in Ukr.].

12. Shapovalova, N. O. (2007) Psykhopatolohichni rozlady u zhinok, yaki zaznaly seksual'noho nasyt'stva v dytyachomu ta pidlitkovomu vitsi, ta yikh psykhoterapevtychna korektsiya [Psychopathological disorders in women who were sexually abused in childhood and adolescence, and their psychotherapeutic correction] : avtoref. dys. ... kand. med. nauk : 14.01.16 / Ukr. NDI sots. i sud. psykhiatriyi ta narkolohiyi. Kyiv. 16 s. [in Ukr.].

13. Shmerets'kyi, YE. YE. (2018) Yurydyko-psykholohichna kharakterystyka zgvaltuvannya [Legal and psychological characteristics of rape] : dys. ... d-ra filos., kand. yuryd. nauk : 19.00.06 Kyiv, 2018. 222 s. URL:<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4635/1/Dys.%20Shmerets'kyi%20YURYDYKO-PSYKHOLOHICHNA%20KHARAKTERYSTYKA%20Z-HVALTUVANNYA.pdf> (data zvernennya: 19.08.2019). [in Ukr.].

SUMMARY

Medytskyi I. B. Consequences of sexual violence: criminological dimension. The article substantiates the need to activate criminological knowledge of the fundamental problem of the consequences of crime. The consequences of sexual violence, their parameters, levels of manifestation, the addressees of causation, the «price» and other points are of theoretical as well as practical interest.

It is suggested that the material consequences of sexual violence be considered as various forms of causing physical violence, materialized in the consequences: death, violation of the anatomical integrity and physiological function of organs and tissues of the person; as well as economic losses related to the temporary or permanent withdrawal of a person from the sphere of social relations and the response of state or public institutions to a crime. Formulated author's definition of intangible consequences of crime as generated by crime for the individual, society, state of consequences of undeclared nature, forms of manifestation of which cause mental (moral) harm to individuals, as well as non-pecuniary damage to legal entities of the public and private society. At the individual level, the non-material consequences of sexual violence are post-traumatic and mental disorders of victims of crimes by individuals. On the basis of the provisions of criminological science, legal psychology, medicine, the material and intangible consequences of sexual violence were analyzed, taking into account the criminal statistics.

It is emphasized that obtaining objective and up-to-date data on criminal practices of sexual violence in Ukraine is a paramount condition for the formation of an information base for the socio-legal assessment of the relevance of combating this type of crime. Despite the incompleteness and inconsistency of official statistics data, the high latency of detecting and fixing post-traumatic and mental disorders of sexually abused victims, the lack of effective algorithms for calculating their «price», collecting this criminologically relevant information, and facilitating the development of action.

Keywords: *crime, consequences of crime, «price» of crime, forms of manifestation, physical harm, moral harm, suffering.*